Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (ένατο τμήμα)

της 2ας Φεβρουαρίου 2023 *

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία των καταναλωτών – Οδηγία 93/13/ΕΟΚ – Καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές – Άρθρο 5 – Υποχρέωση σαφούς και κατανοητής διατύπωσης των συμβατικών ρητρών – Οδηγία 2005/29/ΕΚ – Αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων έναντι των καταναλωτών – Άρθρο 3 – Πεδίο εφαρμογής – Άρθρο 7 – Παραπλανητική παράλειψη – Άρθρο 13 – Κυρώσεις – Συμβάσεις ασφάλισης ζωής μεταβλητού κεφαλαίου συνδεόμενες με επενδυτικά κεφάλαια, τύπου "unit-linked" – Πληροφορίες σχετικά με τη φύση και τη διάρθρωση του ασφαλιστικού προϊόντος, καθώς και με τους κινδύνους που συνδέονται με το προϊόν αυτό – Παραπλανητικές τυποποιημένες συμβάσεις – Υπεύθυνος επιχειρηματίας – Έννομες συνέπειες»

Στην υπόθεση C-208/21,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (περιφερειακό δικαστήριο Βαρσοβίας – Wola, Πολωνία), με απόφαση της 1ης Ιουνίου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 23 Μαρτίου 2021, στο πλαίσιο της δίκης

K. D.

κατά

Towarzystwo Ubezpieczeń Ż S.A.,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (ένατο τμήμα),

συγκείμενο από την L. S. Rossi (εισηγήτρια), πρόεδρο τμήματος, τους J.-C. Bonichot και S. Rodin, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: N. Αιμιλίου

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Towarzystwo Ubezpieczeń Ż S.A., εκπροσωπούμενη από την A. Ciechowicz-Jaworska και τον B. Ślażyński, radcy prawni,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πολωνική.

– η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna,

– η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την S. Šindelková και τους M. Smolek και J. Vláčil,

– η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον G. Santini, avvocato dello stato,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους S. L. Kalėda και N. Ruiz García,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 5 της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ 1993, L 95, σ. 29), καθώς και του άρθρου 2, στοιχείο δ′, και του άρθρου 3, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 2005/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2005, για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές στην εσωτερική αγορά και για την τροποποίηση της οδηγίας 84/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου, των οδηγιών 97/7/ΕΚ, 98/27/ΕΚ και 2002/65/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου («Οδηγία για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές») (ΕΕ 2005, L 149, σ. 22).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της K. D. και της Towarzystwo Ubezpieczeń Ż S.A. (στο εξής: TUŻ), με αντικείμενο την επιστροφή των ασφαλίστρων που καταβλήθηκαν δυνάμει σύμβασης ομαδικής ασφάλισης ζωής μεταβλητού κεφαλαίου συνδεόμενης με επενδυτικά κεφάλαια (στο εξής: ομαδική σύμβαση unit-linked), στην οποία προσχώρησε η K. D.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 93/13

3 Το άρθρο 5 της οδηγίας 93/13 προβλέπει τα εξής:

«Στην περίπτωση συμβάσεων των οποίων όλες ή μερικές ρήτρες που προτείνονται στον καταναλωτή έχουν συνταχθεί εγγράφως, οι ρήτρες αυτές πρέπει να συντάσσονται πάντοτε με σαφή και κατανοητό τρόπο. […]»

Η οδηγία 2002/83

4 Το άρθρο 36 της οδηγίας 2002/83/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Νοεμβρίου 2002, σχετικά με την ασφάλιση ζωής (ΕΕ 2002, L 345, σ. 1), η οποία καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε, από 1ης Ιανουαρίου 2016, από την οδηγία 2009/138/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009, σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριοτήτων ασφάλισης και αντασφάλισης (Φερεγγυότητα ΙΙ) (ΕΕ 2009, L 335, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2013/58/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2013 (ΕΕ 2013, L 341, σ. 1), όριζε, στην παράγραφο 1, τα ακόλουθα:

«Πριν συναφθεί η ασφαλιστική σύμβαση, πρέπει να ανακοινώνονται στον αντισυμβαλλόμενο τουλάχιστον οι πληροφορίες που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙΙ σημείο Α.»

Η οδηγία 2005/29

5 Οι αιτιολογικές σκέψεις 7 και 9 της οδηγίας 2005/29 αναφέρουν τα εξής:

«(7) Η παρούσα οδηγία αφορά εμπορικές πρακτικές που αποβλέπουν άμεσα στον επηρεασμό των αποφάσεων των καταναλωτών σε σχέση με προϊόντα. […]

[…]

(9) Η παρούσα οδηγία ισχύει υπό την επιφύλαξη επί μέρους προσφυγών ατόμων που έχουν υποστεί ζημία από αθέμιτη εμπορική πρακτική. Επίσης δεν θίγει την κοινοτική και εθνική νομοθεσία για το δίκαιο των συμβάσεων […]. Για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και την ακίνητη περιουσία λόγω της πολυπλοκότητας και των σοβαρών κινδύνων που ενέχουν, απαιτούνται λεπτομερείς ρυθμίσεις, συμπεριλαμβανομένων των θετικών υποχρεώσεων που επιβάλλονται στους εμπορευόμενους. Για το λόγο αυτό, στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και της ακίνητης περιουσίας η παρούσα οδηγία ισχύει υπό την επιφύλαξη του δικαιώματος των κρατών μελών να υπερβαίνουν τα όρια των διατάξεων της παρούσας οδηγίας προκειμένου να προστατεύσουν τα οικονομικά συμφέροντα των καταναλωτών. […]»

6 Κατά το άρθρο 2 της οδηγίας:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

[…]

β) “εμπορευόμενος”: κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο, όσον αφορά τις εμπορικές πρακτικές που καλύπτει η παρούσα οδηγία, ενεργεί για σκοπούς οι οποίοι σχετίζονται με την εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα και κάθε πρόσωπο το οποίο ενεργεί εξ ονόματος ή για λογαριασμό του εμπορευόμενου·

γ) “προϊόν”: κάθε αγαθό ή υπηρεσία, συμπεριλαμβανομένης της ακίνητης περιουσίας, των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων·

δ) “εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές” (οι οποίες αναφέρονται στο εξής και ως “εμπορικές πρακτικές”): κάθε πράξη, παράλειψη, τρόπος συμπεριφοράς ή εκπροσώπησης, εμπορική επικοινωνία, συμπεριλαμβανομένης της διαφήμισης και του μάρκετινγκ, ενός εμπορευομένου, άμεσα συνδεόμενη με την προώθηση, πώληση ή προμήθεια ενός προϊόντος σε καταναλωτές·

[…]».

7 Το άρθρο 3 της ίδιας οδηγίας ορίζει, στις παραγράφους του 1 και 2:

«1. Η παρούσα οδηγία ισχύει για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές, όπως αυτές θεσπίζονται στο άρθρο 5, πριν, κατά τη διάρκεια και ύστερα από εμπορική συναλλαγή σχετιζομένη με ένα συγκεκριμένο προϊόν.

2. Η παρούσα οδηγία ισχύει υπό την επιφύλαξη του δικαίου των συμβάσεων και, ιδίως, των κανόνων εγκυρότητας, διαμόρφωσης ή αποτελέσματος μιας σύμβασης.»

8 Το άρθρο 5 της ίδιας οδηγίας προβλέπει:

«1. Απαγορεύονται οι αθέμιτες εμπορικές πρακτικές.

[…]

4. Ιδιαιτέρως, εμπορικές πρακτικές, είναι αθέμιτες όταν:

α) είναι παραπλανητικές όπως καθορίζεται στα άρθρα 6 και 7,

ή

β) είναι επιθετικές όπως καθορίζεται στα άρθρα 8 και 9.

[…]»

9 Κατά το άρθρο 7 της οδηγίας 2005/29:

«1. Μια εμπορική πρακτική θεωρείται παραπλανητική όταν, στο πραγματικό της πλαίσιο, λαμβανομένων υπόψη όλων των χαρακτηριστικών της και των περιστάσεων, καθώς και των περιορισμών του συγκεκριμένου μέσου επικοινωνίας, παραλείπει ουσιώδεις πληροφορίες που χρειάζεται ο μέσος καταναλωτής, ανάλογα με το συγκεκριμένο πλαίσιο, για να λάβει τεκμηριωμένη απόφαση συναλλαγής, και ως εκ τούτου τον οδηγεί ή ενδέχεται να τον οδηγήσει να λάβει απόφαση συναλλαγής την οποία διαφορετικά δεν θα ελάμβανε.

2. Παραπλανητική παράλειψη τεκμαίρεται και όταν ο εμπορευόμενος αποκρύπτει ουσιώδεις πληροφορίες ή τις παρέχει κατά τρόπο ασαφή, ακατάληπτο, διφορούμενο ή εκτός χρόνου κατά τα αναφερόμενα στην παράγραφο 1, λαμβανομένων υπόψη των ζητημάτων που περιγράφονται στην εν λόγω παράγραφο, ή όταν δεν προσδιορίζει την εμπορική επιδίωξη της εμπορικής πρακτικής, εφόσον αυτή δεν είναι ήδη προφανής από το συγκεκριμένο πλαίσιο και όταν, και στις δύο περιπτώσεις, τούτο έχει ή ενδέχεται να έχει ως αποτέλεσμα να λάβει ο μέσος καταναλωτής απόφαση για συναλλαγή την οποία, διαφορετικά, δεν θα είχε λάβει.

[…]

5. Οι απαιτήσεις παροχής πληροφοριών που θεσπίζονται από το κοινοτικό δίκαιο, σχετικά με την εμπορική επικοινωνία, συμπεριλαμβανομένης της διαφήμισης ή του μάρκετινγκ, των οποίων ενδεικτικός κατάλογος περιλαμβάνεται στο παράρτημα ΙΙ, θεωρούνται ουσιώδεις.»

10 Το άρθρο 11 της οδηγίας αυτής ορίζει, στην παράγραφο 1, πρώτο εδάφιο, τα εξής:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να υπάρχουν κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα για την καταπολέμηση αθέμιτων εμπορικών πρακτικών προκειμένου να διασφαλίσουν τη συμμόρφωση με τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας προς το συμφέρον των καταναλωτών.»

11 Το άρθρο 13 της εν λόγω οδηγίας έχει ως ακολούθως:

«Τα κράτη μέλη καθορίζουν κυρώσεις για παραβάσεις των εθνικών διατάξεων που θεσπίζονται κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας και λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για την εξασφάλιση της επιβολής αυτών των κυρώσεων. Οι κυρώσεις αυτές πρέπει να είναι αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές.»

12 Κατά το παράρτημα ΙΙ της ίδιας οδηγίας, μεταξύ των πληροφοριών που θεωρούνται ουσιώδεις, κατά την έννοια του άρθρου 7 της οδηγίας αυτής, περιλαμβάνονται οι πληροφορίες του άρθρου 36, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/83.

13 Η οδηγία 2005/29 τροποποιήθηκε με την οδηγία (ΕΕ) 2019/2161 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2019 (ΕΕ 2019, L 328, σ. 7). Η τελευταία αυτή οδηγία, της οποίας η προθεσμία μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο έληγε στις 28 Νοεμβρίου 2021, σύμφωνα με το άρθρο της 7, παράγραφος 1, παρενέβαλε στην οδηγία 2005/29 το άρθρο 11α, το οποίο έχει ως εξής:

«1. Οι καταναλωτές που έχουν υποστεί βλάβη από αθέμιτες εμπορικές πρακτικές έχουν πρόσβαση σε αναλογικά και αποτελεσματικά μέσα έννομης προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας αποζημίωσης για την πρόκληση ζημιών στον καταναλωτή και, κατά περίπτωση, μείωσης της τιμής ή καταγγελίας της σύμβασης. Τα κράτη μέλη μπορούν να καθορίζουν τους όρους εφαρμογής και τις επιπτώσεις των εν λόγω μέσων έννομης προστασίας. Τα κράτη μέλη μπορούν να λαμβάνουν υπόψη, κατά περίπτωση, τη βαρύτητα και τη φύση της αθέμιτης εμπορικής πρακτικής, τις ζημίες που υπέστη ο καταναλωτής και άλλες σχετικές περιστάσεις.

2. Τα εν λόγω μέσα έννομης προστασίας δεν θίγουν την εφαρμογή άλλων μέσων έννομης προστασίας που είναι διαθέσιμα στους καταναλωτές βάσει του ενωσιακού ή του εθνικού δικαίου.»

Το πολωνικό δίκαιο

14 Η οδηγία 2005/29 μεταφέρθηκε στο πολωνικό δίκαιο με τον ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (νόμο για την πάταξη αθέμιτων εμπορικών πρακτικών), της 23ης Αυγούστου 2007 (Dz. U. αριθ. 171, θέση 1206). Το άρθρο 12, παράγραφος 1, του νόμου αυτού, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, ορίζει τα εξής:

«Σε περίπτωση αθέμιτης εμπορικής πρακτικής, όταν υπάρχει επαπειλούμενη προσβολή ή προσβολή του συμφέροντος του καταναλωτή, ο τελευταίος μπορεί να ζητήσει:

[…]

4) την αποκατάσταση της προκληθείσας ζημίας βάσει των γενικών αρχών, ιδίως απαιτώντας την καταγγελία της συμβάσεως με υποχρέωση αμοιβαίας επιστροφής των παροχών και απόδοσης από τον επαγγελματία των εξόδων που συνδέονται με την αγορά του προϊόντος· […]».

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

15 Με δήλωση η οποία άρχισε να παράγει αποτελέσματα από τις 10 Ιανουαρίου 2012, η K. D. προσχώρησε, υπό την ιδιότητα της ασφαλισμένης και για περίοδο δεκαπέντε ετών, στην ομαδική σύμβαση unit-linked που είχαν συνάψει η TUŻ, ασφαλιστική επιχείρηση, και η τράπεζα Υ, ως λήπτης της ασφάλισης.

16 Η εν λόγω σύμβαση είχε ως αντικείμενο τη συλλογή και την επένδυση των ασφαλίστρων που κατέβαλλαν μηνιαίως οι ασφαλισμένοι, μέσω επενδυτικού κεφαλαίου αποτελούμενου από τα ασφάλιστρα αυτά. Μετά τη μετατροπή του σε μερίδια του επενδυτικού κεφαλαίου, το ποσό που αντιστοιχούσε στα εν λόγω ασφάλιστρα επενδυόταν σε τίτλους εκδιδόμενους από επιχείρηση επενδύσεων (στο εξής: αντιπροσωπευτικά στοιχεία ενεργητικού της ομαδικής σύμβασης unit-linked), των οποίων η αξία υπολογιζόταν βάσει ενός δείκτη.

17 Ως αντιπαροχή, η TUŻ ανέλαβε την υποχρέωση να καταβάλλει παροχές σε περίπτωση θανάτου του ασφαλισμένου ή επιβίωσής του κατά τη λήξη της περιόδου ασφάλισης. Το ποσό των παροχών αυτών δεν έπρεπε να είναι κατώτερο της ονομαστικής αξίας των ασφαλίστρων που κατέβαλλε ο ασφαλισμένος, προσαυξημένης με κάθε θετική μεταβολή της αξίας των μεριδίων του επενδυτικού κεφαλαίου. Αντιθέτως, σε περίπτωση καταγγελίας της σύμβασης ασφάλισης πριν από τη λήξη της ισχύος της, η TUŻ ανέλαβε την υποχρέωση να επιστρέψει στον ασφαλισμένο ποσό ίσο με την τρέχουσα αξία των μεριδίων του στο επενδυτικό κεφάλαιο, αφαιρουμένης μιας προμήθειας εκκαθάρισης.

18 Η ομαδική σύμβαση unit-linked διεπόταν από γενικούς όρους ασφάλισης, πίνακα εξόδων και ανωτάτων ορίων ασφαλίστρων και κανονισμό του επενδυτικού κεφαλαίου, τα οποία αποτελούν τυποποιημένες συμβατικές ρήτρες καταρτισθείσες από την TUŻ. Τα ως άνω έγγραφα δεν διευκρίνιζαν τους κανόνες που διέπουν τη μετατροπή των μηνιαίων ασφαλίστρων σε μερίδια του επενδυτικού κεφαλαίου και την αποτίμηση της αξίας των μεριδίων αυτών, την αποτίμηση των καθαρών στοιχείων του ενεργητικού του συνολικού κεφαλαίου και την αποτίμηση των τίτλων στους οποίους είχαν τοποθετηθεί οι διαθέσιμοι πόροι του εν λόγω κεφαλαίου, ούτε τη μέθοδο υπολογισμού της αξίας του δείκτη στον οποίο στηριζόταν η πληρωμή των τίτλων αυτών. Ωστόσο, ο κανονισμός του επενδυτικού κεφαλαίου ανέφερε ότι η επένδυση ήταν εκτεθειμένη,

μεταξύ άλλων, στον πιστωτικό κίνδυνο του εκδότη των εν λόγω τίτλων καθώς και στον κίνδυνο απώλειας μέρους των καταβληθέντων ασφαλίστρων, σε περίπτωση πρόωρης καταγγελίας της σύμβασης.

19 Την εμπορία της συλλογικής σύμβασης unit-linked προς τους καταναλωτές πραγματοποιούσε και διαχειριζόταν η τράπεζα Y, η οποία εισέπραττε προμήθεια από την TUŻ για τη μεσολάβησή της. Μολονότι δεν μετέσχε στη διαμόρφωση του ασφαλιστικού προϊόντος, το οποίο δημιουργήθηκε εξ ολοκλήρου από την TUŻ, η Y εκπαίδευσε τους υπαλλήλους της οι οποίοι ήταν επιφορτισμένοι με την προσφορά του προϊόντος αυτού και προετοίμασε το σχετικό εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο έτυχε της έγκρισης της TUŻ.

20 Εν προκειμένω, η προσχώρηση της K. D. στην ομαδική σύμβαση unit-linked πραγματοποιήθηκε με τη μεσολάβηση υπαλλήλου της Y, ο οποίος, κατά την K. D., της παρουσίασε το επίμαχο ασφαλιστικό προϊόν ως επενδυτικό προϊόν το οποίο θα της παρείχε εγγυημένο κεφάλαιο κατά τη λήξη της ισχύος της σύμβασης αυτής. Η προσφορά προσχώρησης στηριζόταν στους γενικούς όρους ασφάλισης και στον κανονισμό του επενδυτικού κεφαλαίου που είχε καταρτίσει η TUŻ, και οι οποίοι παραδόθηκαν στην K. D. από τον υπάλληλο της Y.

21 Αφού έλαβε γνώση του γεγονότος ότι η αξία των μεριδίων της στο επενδυτικό κεφάλαιο ήταν σαφώς κατώτερη από το ποσό των ασφαλίστρων που είχε καταβάλει, η K. D., με επιστολή της 4ης Απριλίου 2017, κατήγγειλε τη σύμβαση ασφάλισης και ζήτησε από την TUŻ να της επιστρέψει το σύνολο των ασφαλίστρων αυτών. Με επιστολή της 25ης Απριλίου 2017, η TUŻ αρνήθηκε να ικανοποιήσει το αίτημα αυτό.

22 Με αγωγή που άσκησε στις 10 Ιανουαρίου 2018 ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (περιφερειακού δικαστηρίου Βαρσοβίας – Wola, Πολωνία), η K. D. ζήτησε να υποχρεωθεί η TUŻ να της καταβάλει ποσό το οποίο αντιστοιχεί, κατ' ουσίαν, στη διαφορά μεταξύ της αξίας εξαγοράς της σύμβασης ασφάλισης κατά την ημερομηνία της καταγγελίας της σύμβασης αυτής, η οποία ανέρχεται, κατόπιν αφαίρεσης των εξόδων εκκαθάρισης, στο ένα τρίτο περίπου των ασφαλίστρων που είχε καταβάλει η K. D., και του συνόλου των ασφαλίστρων αυτών.

23 Προς στήριξη της αγωγής της, η K. D. προβάλλει διάφορους λόγους, οι οποίοι αντλούνται, μεταξύ άλλων, από την ακυρότητα της δήλωσης προσχώρησης στη συλλογική σύμβαση unit-linked καθώς και από την εκ μέρους της TUŻ εφαρμογή αθέμιτης εμπορικής πρακτικής συνιστάμενης στην πώληση προϊόντων μη προσαρμοσμένων στις ανάγκες του καταναλωτή και στην παροχή παραπλανητικών πληροφοριών σε αυτόν κατά την προσχώρηση στην οικεία σύμβαση. Προς στήριξη των ανωτέρω λόγων, η K. D. υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι οι τυποποιημένες συμβατικές ρήτρες της εν λόγω σύμβασης περιέχουν διατάξεις ασαφείς, ανακριβείς και, επομένως, παραπλανητικές, οι οποίες δεν παρέχουν στον καταναλωτή τη δυνατότητα να προσδιορίσει τη φύση και τη διάρθρωση του προτεινόμενου ασφαλιστικού προϊόντος, καθώς και τους συνδεόμενους με αυτό κινδύνους.

24 Η TUŻ υποστηρίζει ότι οι φερόμενες ως αθέμιτες πρακτικές τις οποίες επικαλείται η K. D. αφορούν τη διαδικασία πώλησης του ασφαλιστικού προϊόντος την οποία πραγματοποίησε η Y, στο πλαίσιο της οικονομικής της δραστηριότητας, για δικό της λογαριασμό και ιδίω ονόματι. Επιπλέον, η TUŻ ισχυρίζεται ότι εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις ενημέρωσης που υπείχε, δεδομένου ότι όλες οι πληροφορίες σχετικά με το εν λόγω ασφαλιστικό προϊόν περιλαμβάνονταν στα έγγραφα που έλαβε η K. D. κατά την προσχώρησή της στην ομαδική σύμβαση unit-linked.

25 Σ’ αυτό ακριβώς το πλαίσιο, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς την ερμηνεία διαφόρων διατάξεων της οδηγίας 2005/29 και της οδηγίας 93/13 προκειμένου να επιλύσει τη διαφορά που εκκρεμεί ενώπιόν του. Επισημαίνει, πρώτον, ότι, κατά τη γνώμη του, όπως προκύπτει από τη γραμματική ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/29, ερμηνευόμενου υπό το πρίσμα της αιτιολογικής σκέψης 7 της οδηγίας αυτής, η κατά την εν λόγω οδηγία έννοια της «αθέμιτης εμπορικής πρακτικής» αφορά αποκλειστικά τις περιστάσεις που σχετίζονται με τη σύναψη της συμφωνίας και την παρουσίαση του προϊόντος στον καταναλωτή, και όχι το προγενέστερο στάδιο σχετικά με τον σχεδιασμό του προϊόντος αυτού και τον καθορισμό του περιεχομένου της τυποποιημένης σύμβασης ασφάλισης.

26 Ωστόσο, κατά το αιτούν δικαστήριο, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες μιας τριμερούς έννομης σχέσης, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη. Σε μια τέτοια σχέση, η προσφορά του ασφαλιστικού προϊόντος που σχεδιάζεται από την ασφαλιστική επιχείρηση και διανέμεται από τον λήπτη της ασφάλισης στηρίζεται σε τυποποιημένη σύμβαση ασφάλισης καταρτιζόμενη από την εν λόγω ασφαλιστική επιχείρηση, η οποία καθορίζει την έκταση των αντίστοιχων υποχρεώσεων της ασφαλιστικής επιχείρησης και του καταναλωτή.

27 Επομένως, όταν μια τέτοια τυποποιημένη σύμβαση δεν είναι διατυπωμένη κατά τρόπο κατανοητό, καθόσον δεν παρέχει στον μέσο καταναλωτή τη δυνατότητα να προσδιορίσει τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του προτεινόμενου ασφαλιστικού προϊόντος, η «αθέμιτη εμπορική πρακτική» θα μπορούσε επίσης να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αφορά τη συμπεριφορά επαγγελματία ο οποίος, μολονότι δεν εμπλέκεται στην εμπορία του προϊόντος αυτού, έχει καταρτίσει τυποποιημένη σύμβαση ασφάλισης η οποία είναι παραπλανητική και χρησιμεύει ως βάση εμπορικής προσφοράς την οποία προετοιμάζει και προτείνει στους καταναλωτές άλλος επαγγελματίας.

28 Δεύτερον, εάν τα ανωτέρω ισχύουν, τίθεται επίσης το ζήτημα αν ο υπεύθυνος για την αθέμιτη αυτή εμπορική πρακτική επαγγελματίας είναι εκείνος ο οποίος έχει καταρτίσει την παραπλανητική σύμβαση ασφάλισης ή εκείνος ο οποίος παρουσίασε στον καταναλωτή το προϊόν που στηρίζεται στην τυποποιημένη αυτή σύμβαση και ο οποίος είναι άμεσα υπεύθυνος για την εμπορία του, ή αν αμφότεροι οι επαγγελματίες πρέπει να θεωρηθούν υπεύθυνοι για μια τέτοια πρακτική.

29 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, καθόσον ο λήπτης της ασφάλισης έχει αναλάβει την υποχρέωση να προτείνει την προσχώρηση στην ομαδική σύμβαση unit-linked λαμβάνοντας, εξ αυτού του λόγου, προμήθεια από την ασφαλιστική επιχείρηση, και καθόσον η έννοια του «εμπορευομένου», κατά το άρθρο 2, στοιχείο β’, της οδηγίας 2005/29, καλύπτει επίσης κάθε πρόσωπο που ενεργεί εξ ονόματος και για λογαριασμό του εμπορευομένου, αμφότεροι οι επιχειρηματίες θα μπορούσαν να θεωρηθούν υπεύθυνοι.

30 Τρίτον, το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα του άρθρου 12, παράγραφος 1, σημείο 4, του νόμου για την πάταξη αθέμιτων εμπορικών πρακτικών με την οδηγία 2005/29. Συγκεκριμένα, η διάταξη αυτή, όπως ερμηνεύεται από τα πολωνικά δικαστήρια, επιτρέπει να ζητηθεί η ακύρωση σύμβασης της οποίας η σύναψη είναι αποτέλεσμα αθέμιτης εμπορικής πρακτικής.

31 Κατά το αιτούν δικαστήριο, από το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2005/29 προκύπτει όμως ότι η διαπίστωση του αθέμιτου χαρακτήρα μιας εμπορικής πρακτικής δεν επηρεάζει άμεσα το κύρος της σύμβασης. Επιπλέον, από το άρθρο 13 της οδηγίας απορρέει ότι οι κυρώσεις που προβλέπουν τα κράτη μέλη για παραβάσεις των διατάξεων του εθνικού δικαίου που μεταφέρουν

την εν λόγω οδηγία πρέπει να είναι αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές. Επομένως, οι κυρώσεις αυτές πρέπει να καθορίζονται λαμβανομένου υπόψη του κανόνα οριοθέτησης που αναφέρεται στο άρθρο 3, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας.

32 Κατά το αιτούν δικαστήριο, η οδηγία 2005/29 δεν μπορεί να χρησιμεύσει ως βάση για τη διαπίστωση της ακυρότητας μιας σύμβασης. Επομένως, συνιστά δυσανάλογη κύρωση μια διάταξη του εθνικού δικαίου η οποία μεταφέρει την οδηγία αυτή στο εσωτερικό δίκαιο και προβλέπει την ακύρωση σύμβασης της οποίας η σύναψη είναι αποτέλεσμα αθέμιτης εμπορικής πρακτικής. Μόνο με την οδηγία 2019/2161 προέβλεψε, κατ' εξαίρεση, ο νομοθέτης της Ένωσης τη δυνατότητα να ζητηθεί η καταγγελία μιας σύμβασης συναφθείσας υπό τις συνθήκες αυτές, παρεμβάλλοντας ένα νέο άρθρο 11α στην οδηγία 2005/29, μετά την έναρξη ισχύος του άρθρου 12, παράγραφος 1, σημείο 4, του νόμου για την πάταξη των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών.

33 Τέταρτον, σε περίπτωση που είναι αντίθετο προς την οδηγία 2005/29 να προβλέπεται η ακύρωση της εν λόγω σύμβασης ως κύρωση λόγω αθέμιτης εμπορικής πρακτικής, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του πολωνικού δικαίου, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν το άρθρο 5 της οδηγίας 93/13 συνιστά προσήκουσα νομική βάση για να ζητηθεί η ακύρωση αυτή.

34 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η χρησιμοποίηση μιας ακατανόητης και ασαφούς τυποποιημένης σύμβασης ασφάλισης, η οποία δεν παρέχει στον καταναλωτή τη δυνατότητα να αντιληφθεί τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του διατιθέμενου προϊόντος ούτε την κατανομή και την έκταση του επενδυτικού κινδύνου που ο ίδιος φέρει, συνεπάγεται παράβαση της υποχρέωσης σαφούς και κατανοητής διατύπωσης των συμβατικών ρητρών την οποία προβλέπει το άρθρο 5 της οδηγίας 93/13. Η διαπίστωση αυτή θα μπορούσε, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να επιτρέψει στα εθνικά δικαστήρια να ακυρώσουν ορισμένες από τις ρήτρες τέτοιας τυποποιημένης σύμβασης λόγω του καταχρηστικού χαρακτήρα τους, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής.

35 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (περιφερειακό δικαστήριο Βαρσοβίας – Wola) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 3, παράγραφος 1, [της οδηγίας 2005/29], σε συνδυασμό με το άρθρο 2, στοιχείο δ', [της οδηγίας αυτής], την έννοια ότι το περιεχόμενο του όρου "αθέμιτη εμπορική πρακτική" επικεντρώνεται μόνο στα πραγματικά περιστατικά που σχετίζονται με τη σύναψη της σύμβασης και την παρουσίαση του προϊόντος στον καταναλωτή ή έχει ο όρος "αθέμιτη εμπορική πρακτική" στο πλαίσιο της εν λόγω οδηγίας την έννοια της σύνταξης παραπλανητικών τυποποιημένων συμβατικών όρων από τον εμπορευόμενο που παράγει το προϊόν, οι οποίοι αποτελούν τη βάση της προσφοράς προς πώληση του προϊόντος από άλλον εμπορευόμενο και, επομένως, δεν συνδέονται άμεσα με την κυκλοφορία του προϊόντος στην αγορά;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα, μπορεί να θεωρηθεί ότι, στο πλαίσιο της οδηγίας 2005/29, υπεύθυνος για την εφαρμογή αθέμιτης εμπορικής πρακτικής είναι ο εμπορευόμενος ο οποίος φέρει την ευθύνη για τη σύνταξη παραπλανητικών τυποποιημένων συμβατικών όρων ή και ο εμπορευόμενος ο οποίος, δυνάμει τέτοιων τυποποιημένων συμβατικών όρων, παρουσιάζει το προϊόν στον καταναλωτή και ευθύνεται άμεσα για την κυκλοφορία του προϊόντος στην αγορά, ή μήπως θα πρέπει να θεωρηθεί ότι δυνάμει της οδηγίας 2005/29 ευθύνονται και οι δύο εμπορευόμενοι;

3) Αντιτίθεται το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2005/29 σε ρύθμιση του εθνικού δικαίου (ερμηνεία του εθνικού δικαίου) η οποία αναγνωρίζει στον καταναλωτή το δικαίωμα να ζητήσει από το εθνικό δικαστήριο την ακύρωση σύμβασης συναφθείσας με εμπορευόμενο και την αμοιβαία επιστροφή των παροχών, εφόσον η δήλωση βούλησης του καταναλωτή κατά τη σύναψη της σύμβασης επηρεάστηκε από αθέμιτη εμπορική πρακτική του εμπορευομένου;

4) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο τρίτο ερώτημα, πρέπει να θεωρηθεί ότι η ορθή νομική βάση για την αξιολόγηση της πρακτικής του εμπορευομένου η οποία συνίσταται στη χρήση ακατάληπτων και ασαφών τυποποιημένων συμβατικών όρων έναντι του καταναλωτή είναι η οδηγία 93/13 και, επομένως, έχει η προϋπόθεση της σύνταξης των συμβατικών ρητρών με σαφή και κατανοητό τρόπο, όπως προβλέπεται στο άρθρο 5 της οδηγίας 93/13, την έννοια ότι, στις συμβάσεις ασφάλισης συνδεόμενης με επενδυτικό κεφάλαιο που συνάπτονται με καταναλωτές, η προϋπόθεση αυτή πληρούται όταν μια συμβατική ρήτρα, η οποία δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, δεν προσδιορίζει ρητώς την έκταση του επενδυτικού κίνδυνου κατά τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης ασφάλισης, αλλά πληροφορεί απλώς για το ενδεχόμενο απώλειας μέρους του καταβληθέντος πρώτου ασφαλίστρου και των τρεχόντων ασφαλίστρων σε περίπτωση καταγγελίας της σύμβασης ασφάλισης πριν από τη λήξη της ασφαλιστικής περιόδου;»

Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

36 Με απόφαση του Προέδρου του Δικαστηρίου της 28ης Δεκεμβρίου 2021, η διαδικασία ανεστάλη στην υπό κρίση υπόθεση, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 55, παράγραφος 1, στοιχείο β', του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, μέχρι την έκδοση της αποφάσεως στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-143/20 και C-213/20, A κ.λπ. (Συμβάσεις ασφαλίσεως «unit-linked»).

37 Με απόφαση του Προέδρου του Δικαστηρίου της 25ης Φεβρουαρίου 2022, η απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, A κ.λπ. (Συμβάσεις ασφαλίσεως «unit-linked») (C-143/20 και C-213/20, EU:C:2022:118), επιδόθηκε στο αιτούν δικαστήριο, προκειμένου αυτό να διευκρινίσει αν θα ενέμενε στην αίτησή του για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως.

38 Με μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της 6ης Μαΐου 2022, το αιτούν δικαστήριο ενημέρωσε το Δικαστήριο ότι εμμένει στην αίτησή του. Ως εκ τούτου, αποφασίστηκε η επανάληψη της διαδικασίας στην υπό κρίση υπόθεση.

Επί του παραδεκτού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

39 Η TUŻ εκφράζει αμφιβολίες ως προς το παραδεκτό της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, υποστηρίζοντας ότι η απάντηση στα υποβληθέντα ερωτήματα δεν είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης. Συγκεκριμένα, αφενός, η TUŻ αναγνώρισε και κατέβαλε στον λογαριασμό της K. D., στις 25 Νοεμβρίου 2020, το ποσό της απαίτησης που αυτή αξιώνει, οπότε η διαφορά της κύριας δίκης κατέστη άνευ αντικειμένου. Αφετέρου, η νομολογία του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων απαντά ήδη στα εν λόγω ερωτήματα.

40 Όσον αφορά, αφενός, το γεγονός ότι η νομολογία του Δικαστηρίου έχει ήδη απαντήσει στα ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου, αρκεί η υπόμνηση ότι, ακόμη και σε περίπτωση κατά την οποία υφίσταται νομολογία του Δικαστηρίου επιλύουσα το επίμαχο νομικό ζήτημα, τα εθνικά

δικαστήρια διατηρούν πλήρως την ευχέρεια να υποβάλουν αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο εφόσον το κρίνουν σκόπιμο, το δε γεγονός ότι οι διατάξεις των οποίων ζητείται η ερμηνεία έχουν ήδη ερμηνευθεί από το Δικαστήριο δεν εμποδίζει το Δικαστήριο να αποφανθεί εκ νέου, ούτε συνεπάγεται το απαράδεκτο των υποβληθέντων προδικαστικών ερωτημάτων (απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2018, Bauer και Willmeroth, C-569/16 και C-570/16, EU:C:2018:871, σκέψεις 21 και 22).

41 Όσον αφορά, αφετέρου, την ύπαρξη διαφοράς της κύριας δίκης, είναι βεβαίως αληθές ότι, όπως προκύπτει από το ίδιο το γράμμα του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, η ζητούμενη από το αιτούν δικαστήριο προδικαστική απόφαση πρέπει να είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής του απόφασης στην υπόθεση της οποίας έχει επιληφθεί. Επομένως, η διαδικασία προδικαστικής αποφάσεως προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, ότι εκκρεμεί πράγματι διαφορά ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, στο πλαίσιο της οποίας αυτά καλούνται να εκδώσουν απόφαση που θα λαμβάνει υπόψη την προδικαστική απόφαση [πρβλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, TGSS (Ανεργία οικιακών βοηθών), C-389/20, EU:C:2022:120, σκέψη 25 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

42 Ωστόσο, στο πλαίσιο της συνεργασίας του Δικαστηρίου με τα εθνικά δικαστήρια, όπως αυτή καθιερώνεται με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, ο εθνικός δικαστής, ο οποίος έχει επιληφθεί της διαφοράς της κύριας δίκης και φέρει την ευθύνη για τη δικαστική απόφαση που πρόκειται να εκδοθεί, είναι αποκλειστικά αρμόδιος να εκτιμήσει, με γνώμονα τις ιδιαιτερότητες της υπόθεσης της κύριας δίκης, τόσο αν η προδικαστική απόφαση είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής του απόφασης όσο και αν τα ερωτήματα που υποβάλλει στο Δικαστήριο είναι λυσιτελή. Ως εκ τούτου, εφόσον τα υποβληθέντα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο υποχρεούται, κατ' αρχήν, να αποφανθεί [απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, TGSS (Ανεργία οικιακών βοηθών), C-389/20, EU:C:2022:120, σκέψη 23 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

43 Επομένως, τα ερωτήματα που αφορούν το δίκαιο της Ένωσης καλύπτονται από τεκμήριο λυσιτέλειας. Το Δικαστήριο μπορεί να αρνηθεί να αποφανθεί επί προδικαστικού ερωτήματος που έχει υποβληθεί από εθνικό δικαστήριο μόνον όταν είναι πρόδηλο ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή, ακόμη, όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί [απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, TGSS (Ανεργία οικιακών βοηθών), C-389/20, EU:C:2022:120, σκέψη 24 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

44 Εν προκειμένω, ερωτηθέν συναφώς από το Δικαστήριο, το αιτούν δικαστήριο επισήμανε ότι η υπόθεση της κύριας δίκης εξακολουθούσε να εκκρεμεί, ότι η ενάγουσα δεν είχε παραιτηθεί από την αγωγή και ότι το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι δεν συνέτρεχε λόγος να περατωθεί η υπόθεση, δεδομένου ότι η εκ μέρους της TUŻ αναγνώριση της απαίτησης αποσκοπούσε στο να προκαλέσει την περάτωση της ενώπιόν του διαδικασίας και να παρεμποδίσει το Δικαστήριο να αποφανθεί.

45 Το Δικαστήριο έχει ήδη δε αποφανθεί ότι το γεγονός ότι το αιτούν δικαστήριο δηλώνει ότι η υπόθεση της κύριας δίκης εξακολουθεί να εκκρεμεί δεσμεύει το Δικαστήριο και, κατ' αρχήν, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί από τους διαδίκους της κύριας δίκης (πρβλ. αποφάσεις της 27ης Φεβρουαρίου 2014, Pohotovosť, C-470/12, EU:C:2014:101, σκέψη 30, και της 18ης Νοεμβρίου 2020, DelayFix, C-519/19, EU:C:2020:933, σκέψη 33).

46 Επιπλέον, δεδομένου ότι ούτε από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο ούτε από την απάντηση του αιτούντος δικαστηρίου σχετικά με τη διατήρηση της αιτήσεώς του για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι η ενάγουσα της κύριας δίκης παραιτήθηκε από την αγωγή της ή ότι τα αιτήματά της ικανοποιήθηκαν πλήρως, με αποτέλεσμα να έχει καταστεί άνευ αντικειμένου η διαφορά, δεν είναι πρόδηλο ότι το ζήτημα που περιγράφεται στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως κατέστη υποθετικό και, ως εκ τούτου, η απάντηση στα υποβληθέντα ερωτήματα εξακολουθεί να είναι αναγκαία για την επίλυση της εν λόγω διαφοράς (πρβλ. απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, Caisse régionale de Crédit mutuel de Loire-Atlantique et du Centre Ouest, C-600/21, EU:C:2022:970, σκέψη 25).

47 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως υποβάλλεται παραδεκτώς.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου και του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

48 Κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της διαδικασίας συνεργασίας μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου την οποία θεσπίζει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, στο Δικαστήριο απόκειται να δώσει στο εθνικό δικαστήριο μια χρήσιμη απάντηση η οποία να του παρέχει τη δυνατότητα να επιλύσει τη διαφορά της οποίας έχει επιληφθεί. Υπό το πρίσμα αυτό, το Δικαστήριο μπορεί να αναδιατυπώσει, εφόσον είναι αναγκαίο, τα προδικαστικά ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί. Επιπλέον, το Δικαστήριο ενδέχεται να χρειαστεί να λάβει υπόψη του κανόνες του δικαίου της Ένωσης στους οποίους δεν αναφέρθηκε ο εθνικός δικαστής με το ερώτημά του (απόφαση της 15ης Ιουλίου 2021, Ministrstvo za obrambo, C-742/19, EU:C:2021:597, σκέψη 31).

49 Υπενθυμίζεται επίσης ότι το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως κρίνει ότι ο δικαιολογητικός λόγος της προδικαστικής παραπομπής δεν έγκειται στη διατύπωση συμβουλευτικής γνώμης επί γενικών ή υποθετικών ζητημάτων, αλλά στην αυτονόητη ανάγκη αποτελεσματικής επιλύσεως μιας ένδικης διαφοράς (απόφαση της 15ης Ιουνίου 2021, Facebook Ireland κ.λπ., C-645/19, EU:C:2021:483, σκέψη 116 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

50 Εν προκειμένω, από την έκθεση των πραγματικών περιστατικών που περιλαμβάνεται στη σκέψη 23 της παρούσας απόφασης προκύπτει ότι η διαφορά της κύριας δίκης αφορά, μεταξύ άλλων, την ύπαρξη προβαλλόμενης αθέμιτης εμπορικής πρακτικής συνιστάμενης στην εκ μέρους ασφαλιστικής επιχείρησης κατάρτιση τυποποιημένης ομαδικής σύμβασης unit-linked κατά τρόπο ασαφή και ανακριβή, με αποτέλεσμα ο καταναλωτής που προσχώρησε στην εν λόγω σύμβαση ομαδικής ασφάλισης, κατόπιν πρότασης μιας δεύτερης επιχείρησης η οποία έχει την ιδιότητα της λήπτριας της ασφάλισης στη σύμβαση αυτή, να μην είναι σε θέση να κατανοήσει τη φύση και τη διάρθρωση του προτεινόμενου ασφαλιστικού προϊόντος, καθώς και τους συνδεόμενους με αυτό κινδύνους.

51 Υπό τις ως άνω συνθήκες, με το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/29 έχει την έννοια ότι συνιστά «αθέμιτη εμπορική πρακτική», κατά την έννοια της διάταξης αυτής, η εκ μέρους ασφαλιστικής επιχείρησης κατάρτιση τυποποιημένης ομαδικής σύμβασης unit-linked η οποία δεν παρέχει τη δυνατότητα στον καταναλωτή που προσχωρεί στην εν λόγω σύμβαση ομαδικής ασφάλισης κατόπιν πρότασης μιας

δεύτερης επιχείρησης, λήπτριας της ασφάλισης, να κατανοήσει τη φύση και τη διάρθρωση του προτεινόμενου ασφαλιστικού προϊόντος, καθώς και τους συνδεόμενους με αυτό κινδύνους. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, επιπλέον, αν για την αθέμιτη αυτή εμπορική πρακτική πρέπει να θεωρηθούν υπεύθυνες η ασφαλιστική επιχείρηση, η επιχείρηση-λήπτρια της ασφάλισης ή αμφότεροι οι επαγγελματίες από κοινού.

52 Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/29, η οδηγία έχει εφαρμογή στις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων έναντι των καταναλωτών, όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 5 της εν λόγω οδηγίας, πριν, κατά τη διάρκεια εμπορικής συναλλαγής αφορώσας ένα συγκεκριμένο προϊόν και μετά από αυτήν. Κατά το άρθρο 5, παράγραφος 4, της ίδιας οδηγίας, αθέμιτες είναι οι εμπορικές πρακτικές που είναι παραπλανητικές, κατά την έννοια των άρθρων 6 και 7, ή επιθετικές, κατά την έννοια των άρθρων της 8 και 9.

53 Όσον αφορά, κατά πρώτον, τον χαρακτηρισμό της κατάρτισης, από ασφαλιστική επιχείρηση, μιας τυποποιημένης ομαδικής σύμβασης unit-linked ως «εμπορικής πρακτικής» κατά την έννοια της οδηγίας 2005/29, πρέπει, πρώτον, να υπομνησθεί ότι η έννοια των «εμπορικών πρακτικών» ορίζεται, στο άρθρο 2, στοιχείο δ′, της οδηγίας αυτής, με μια ιδιαιτέρως ευρεία διατύπωση, οι δε πρακτικές τις οποίες καλύπτει η έννοια αυτή πρέπει να είναι, αφενός, εμπορικής φύσεως, ήτοι να προέρχονται από εμπορευομένους, και, αφετέρου, να συνδέονται άμεσα με την προώθηση, την πώληση ή την προμήθεια των προϊόντων τους σε καταναλωτές. Συναφώς, το Δικαστήριο διευκρίνισε, αφενός, ότι η φράση «άμεσα συνδεόμενη με την πώληση προϊόντος» καλύπτει, μεταξύ άλλων, κάθε μέτρο που λαμβάνεται σε σχέση με τη σύναψη σύμβασης, νοείται δε εξάλλου ως «προϊόν», κατά το άρθρο 2, στοιχείο γ′, της εν λόγω οδηγίας, κάθε αγαθό ή υπηρεσία. Αφετέρου, από το άρθρο 2, στοιχείο β′, της ίδιας οδηγίας προκύπτει ότι η έννοια του «εμπορευομένου» καλύπτει «κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο» που ασκεί αμειβόμενη δραστηριότητα, υπό την προϋπόθεση ότι η εμπορική πρακτική εντάσσεται στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων τις οποίες το πρόσωπο αυτό ασκεί σε επαγγελματική βάση, ακόμη και όταν η εν λόγω πρακτική εφαρμόζεται από άλλη επιχείρηση, η οποία ενεργεί στο όνομα και/ή για λογαριασμό του εν λόγω προσώπου [πρβλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, A κ.λπ. (Συμβάσεις ασφαλίσεως «unit-linked»), C-143/20 και C-213/20, EU:C:2022:118, σκέψη 129 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

54 Όσον αφορά, δεύτερον, τη δυνατότητα εφαρμογής της έννοιας αυτής στις ενέργειες ασφαλιστικής επιχείρησης σε σχέση με την προσχώρηση καταναλωτών σε ομαδική σύμβαση unit-linked, το Δικαστήριο έχει κρίνει, κατ’ αρχάς, ότι η δήλωση με την οποία ο καταναλωτής προσχωρεί σε μια τέτοια σύμβαση ομαδικής ασφάλισης που έχει συναφθεί μεταξύ ασφαλιστικής επιχείρησης και επιχείρησης-λήπτριας της ασφάλισης συνεπάγεται τη σύναψη ατομικής σύμβασης ασφάλισης μεταξύ της ασφαλιστικής αυτής επιχείρησης και του εν λόγω καταναλωτή. Προτείνοντας στον καταναλωτή να προσχωρήσει στην εν λόγω σύμβαση ομαδικής ασφάλισης, η επιχείρηση-λήπτρια της ασφάλισης ασκεί έναντι αμοιβής δραστηριότητα ασφαλιστικής διαμεσολάβησης κατά την έννοια της οδηγίας 2002/92/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Δεκεμβρίου 2002, σχετικά με την ασφαλιστική διαμεσολάβηση (ΕΕ 2003, L 9, σ. 3) [πρβλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, A κ.λπ. (Συμβάσεις ασφαλίσεως «unit-linked»), C-143/20 και C-213/20, EU:C:2022:118, σκέψεις 81, 87 και 88].

55 Τούτο συνεπάγεται, στη συνέχεια, ότι ο καταναλωτής που προτίθεται να προσχωρήσει σε τέτοια ομαδική σύμβαση unit-linked πρέπει να λάβει τις πληροφορίες οι οποίες απαιτείται, κατά το άρθρο 36, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/83, να γνωστοποιούνται στον λήπτη της ασφάλισης

πριν από τη σύναψη της ασφαλιστικής σύμβασης (στο εξής: συμβατικές πληροφορίες) [πρβλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, A κ.λπ. (Συμβάσεις ασφαλίσεως «unit-linked»), C-143/20 και C-213/20, EU:C:2022:118, σκέψη 82].

56 Συναφώς, το Δικαστήριο έκρινε ότι, εφόσον, στην περίπτωση ομαδικής σύμβασης unit-linked, το ασφαλιστικό προϊόν περιλαμβάνει ένα επενδυτικό στοιχείο με το οποίο το εν λόγω προϊόν είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένο, οι συμβατικές αυτές πληροφορίες πρέπει, μεταξύ άλλων, να περιλαμβάνουν πληροφοριακά στοιχεία σχετικά με τα ουσιώδη χαρακτηριστικά των αντιπροσωπευτικών στοιχείων του ενεργητικού της ομαδικής σύμβασης unit-linked. Οι πληροφορίες αυτές πρέπει να περιλαμβάνουν σαφή, ακριβή και κατανοητή περιγραφή της οικονομικής και νομικής φύσης των ως άνω αντιπροσωπευτικών στοιχείων του ενεργητικού, συμπεριλαμβανομένων των γενικών αρχών που διέπουν τις αποδόσεις τους, καθώς και σαφείς, ακριβείς και κατανοητές πληροφορίες σχετικά με τους διαρθρωτικούς κινδύνους που συνδέονται με τα εν λόγω αντιπροσωπευτικά στοιχεία του ενεργητικού, ήτοι τους κινδύνους που είναι εγγενείς στη φύση τους και μπορούν να επηρεάσουν ευθέως τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ασφαλιστική σχέση, όπως είναι οι κίνδυνοι που σχετίζονται με την υποτίμηση των μεριδίων του επενδυτικού κεφαλαίου με το οποίο συνδέεται η οικεία σύμβαση ή ο πιστωτικός κίνδυνος του εκδότη των χρηματοπιστωτικών μέσων που συνθέτουν τα αντιπροσωπευτικά στοιχεία του ενεργητικού. Αντιθέτως, οι εν λόγω πληροφορίες δεν απαιτείται να περιλαμβάνουν οπωσδήποτε λεπτομερή και εξαντλητική περιγραφή της φύσης και της έκτασης όλων των επενδυτικών κινδύνων που συνδέονται με τα αντιπροσωπευτικά στοιχεία του ενεργητικού της ομαδικής σύμβασης unit-linked, όπως είναι οι κίνδυνοι που απορρέουν από τις ιδιαιτερότητες των διαφόρων χρηματοπιστωτικών μέσων που τα συνθέτουν ή από τον τεχνικό τρόπο υπολογισμού της αξίας του δείκτη στον οποίο στηρίζεται η πληρωμή αυτών των χρηματοπιστωτικών μέσων, ούτε τις ίδιες πληροφορίες με εκείνες τις οποίες ο εκδότης των εν λόγω χρηματοπιστωτικών μέσων υποχρεούται, ως πάροχος επενδυτικών υπηρεσιών, να γνωστοποιεί στους πελάτες του [πρβλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, A κ.λπ. (Συμβάσεις ασφαλίσεως «unit-linked»), C-143/20 και C-213/20, EU:C:2022:118, σκέψεις 97 καθώς και 102 έως 105].

57 Τέλος, η ασφαλιστική επιχείρηση οφείλει να γνωστοποιήσει τις συμβατικές πληροφορίες στην επιχείρηση-λήπτρια της ασφάλισης, διατυπώνοντας τις πληροφορίες αυτές κατά τρόπο σαφή, ακριβή και κατανοητό για τους καταναλωτές, ενόψει της μεταγενέστερης διαβίβασής τους σε αυτούς κατά τη διαδικασία προσχώρησης σε ομαδική σύμβαση unit-linked. Η εν λόγω επιχείρηση-λήπτρια της ασφάλισης, ενεργώντας ως ασφαλιστικός διαμεσολαβητής, οφείλει, από την πλευρά της, να διαβιβάζει αυτές τις συμβατικές πληροφορίες σε κάθε καταναλωτή πριν από την προσχώρησή του στην εν λόγω σύμβαση, συνοδευόμενες από οποιαδήποτε άλλη διευκρίνιση η οποία θα ήταν αναγκαία λαμβανομένων υπόψη των απαιτήσεων και των αναγκών του εν λόγω καταναλωτή. Οι διευκρινίσεις αυτές πρέπει να διαφοροποιούνται με γνώμονα τον σύνθετο χαρακτήρα της εν λόγω σύμβασης και να διατυπώνονται με σαφήνεια και ακρίβεια, ούτως ώστε να είναι κατανοητές στον καταναλωτή αυτόν [πρβλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, A κ.λπ. (Συμβάσεις ασφαλίσεως «unit-linked»), C-143/20 και C-213/20, EU:C:2022:118, σκέψεις 89 έως 91].

58 Επιπλέον, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι η γνωστοποίηση των συμβατικών πληροφοριών στον καταναλωτή που προτίθεται να προσχωρήσει σε ομαδική σύμβαση unit-linked μπορεί να πραγματοποιείται μέσω τυποποιημένης σύμβασης καταρτισθείσας από την ασφαλιστική επιχείρηση, υπό τον όρο ότι η σύμβαση αυτή παραδίδεται από την επιχείρηση-λήπτρια της ασφάλισης στον καταναλωτή πριν από την προσχώρησή του σε αυτή, σε εύθετο χρόνο προκειμένου ο τελευταίος να είναι σε θέση να προβεί, εν πλήρει γνώσει της κατάστασης, σε

τεκμηριωμένη επιλογή του ασφαλιστικού προϊόντος που ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες του [πρβλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, A κ.λπ. (Συμβάσεις ασφαλίσεως «unit-linked»), C-143/20 και C-213/20, EU:C:2022:118, σκέψη 118].

59 Βάσει των εκτιμήσεων που συνοψίστηκαν στις σκέψεις 53 έως 58 της παρούσας απόφασης, το Δικαστήριο έκρινε, με την απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, A κ.λπ. (Συμβάσεις ασφαλίσεως «unit-linked») (C-143/20 και C-213/20, EU:C:2022:118, σκέψη 130), ότι η γνωστοποίηση των συμβατικών πληροφοριών πριν από την προσχώρηση καταναλωτή σε ομαδική σύμβαση unit-linked, αφενός, προέρχεται από την ασφαλιστική επιχείρηση και από την επιχείρηση-λήπτρια της ασφάλισης που ενεργεί ως ασφαλιστικός διαμεσολαβητής και εντάσσεται στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων τις οποίες οι επιχειρήσεις αυτές ασκούν σε επαγγελματική βάση, και, αφετέρου, συνδέεται άμεσα με τη σύναψη, από τον εν λόγω καταναλωτή, ασφαλιστικής σύμβασης κατά την έννοια της οδηγίας 2002/83, με αποτέλεσμα η εν λόγω γνωστοποίηση να συνιστά «εμπορική πρακτική», κατά την έννοια της οδηγίας 2005/29.

60 Σε περίπτωση που, όπως εν προκειμένω, η εν λόγω γνωστοποίηση λαμβάνει τη μορφή τυποποιημένης σύμβασης, η οποία χρησιμεύει ως βάση της προσφοράς προσχώρησης στην ομαδική σύμβαση unit-linked που προτείνει η ασφαλιστική επιχείρηση, η κατάρτιση της τυποποιημένης αυτής σύμβασης από την ασφαλιστική επιχείρηση εμπίπτει επίσης στην έννοια της «εμπορικής πρακτικής», κατά την οδηγία 2005/29.

61 Όσον αφορά, κατά δεύτερον, τον αθέμιτο χαρακτήρα μιας εμπορικής πρακτικής συνιστάμενης στο ότι μια ασφαλιστική επιχείρηση καταρτίζει τυποποιημένη ομαδική σύμβαση unit-linked κατά τρόπο ασαφή και ανακριβή, με αποτέλεσμα να μην παρέχεται η δυνατότητα στον καταναλωτή που προσχωρεί σε αυτήν, κατόπιν πρότασης εκ μέρους επιχείρησης-λήπτριας της ομαδικής αυτής ασφάλισης, να κατανοήσει τη φύση και τη διάρθρωση του προτεινόμενου ασφαλιστικού προϊόντος καθώς και τους συνδεόμενους με αυτό κινδύνους, πρέπει να υπομνησθεί ότι, όπως προκύπτει από το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/29, μια εμπορική πρακτική θεωρείται παραπλανητική και συνιστά, ως εκ τούτου, αθέμιτη εμπορική πρακτική, κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 4, της οδηγίας αυτής, όταν η εν λόγω πρακτική, θεωρούμενη εντός του πραγματικού πλαισίου στο οποίο εντάσσεται και λαμβανομένων υπόψη όλων των χαρακτηριστικών της και των περιστάσεων καθώς και των περιορισμών του συγκεκριμένου μέσου επικοινωνίας, πληροί δύο προϋποθέσεις. Αφενός, η πρακτική αυτή πρέπει να παραλείπει ουσιώδεις πληροφορίες που χρειάζεται ο μέσος καταναλωτής, ανάλογα με το συγκεκριμένο πλαίσιο, για να λάβει τεκμηριωμένη απόφαση συναλλαγής. Αφετέρου, η εν λόγω εμπορική πρακτική πρέπει να οδηγεί ή να ενδέχεται να οδηγήσει τον μέσο καταναλωτή να λάβει απόφαση συναλλαγής την οποία διαφορετικά δεν θα ελάμβανε [πρβλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, A κ.λπ. (Συμβάσεις ασφαλίσεως «unit-linked»), C-143/20 και C-213/20, EU:C:2022:118, σκέψη 131].

62 Επιπλέον, κατά το άρθρο 7, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, εφόσον πληρούται η δεύτερη προϋπόθεση που εκτίθεται στην προηγούμενη σκέψη, μια εμπορική πρακτική θεωρείται επίσης παραπλανητική παράλειψη όταν ο εμπορευόμενος αποκρύπτει τέτοιες ουσιώδεις πληροφορίες ή τις παρέχει κατά τρόπο ασαφή, ακατάληπτο, διφορούμενο ή εκτός χρόνου [πρβλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, A κ.λπ. (Συμβάσεις ασφαλίσεως «unit-linked»), C-143/20 και C-213/20, EU:C:2022:118, σκέψη 132].

63 Συναφώς, το Δικαστήριο, αφενός, διαπίστωσε ότι οι συμβατικές πληροφορίες περί των οποίων γίνεται λόγος στη σκέψη 56 της παρούσας απόφασης συνιστούν ουσιώδεις πληροφορίες, κατά την έννοια του άρθρου 7 της οδηγίας 2005/29 [πρβλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, A κ.λπ. (Συμβάσεις ασφαλίσεως «unit-linked»), C-143/20 και C-213/20, EU:C:2022:118, σκέψη 133].

64 Αφετέρου, λαμβανομένης υπόψη της κεφαλαιώδους σημασίας που έχει η γνωστοποίηση των κατά την εν λόγω σκέψη 56 συμβατικών πληροφοριών ώστε ο καταναλωτής που προτίθεται να προσχωρήσει σε ομαδική σύμβαση unit-linked να είναι σε θέση να προβεί, εν πλήρει γνώσει της κατάστασης, σε τεκμηριωμένη επιλογή του ασφαλιστικού προϊόντος που ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες του, το Δικαστήριο έκρινε ότι η παράλειψη γνωστοποίησης των πληροφοριών αυτών, η απόκρυψή τους ή η γνωστοποίησή τους κατά τρόπο ασαφή, ακατάληπτο, διφορούμενο ή εκτός χρόνου είναι ικανές να οδηγήσουν τον εν λόγω καταναλωτή να λάβει απόφαση συναλλαγής την οποία διαφορετικά δεν θα ελάμβανε [πρβλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, A κ.λπ. (Συμβάσεις ασφαλίσεως «unit-linked»), C-143/20 και C-213/20, EU:C:2022:118, σκέψη 134].

65 Το Δικαστήριο συνήγαγε εξ αυτού ότι η παράλειψη γνωστοποίησης των εν λόγω συμβατικών πληροφοριών στον καταναλωτή που προτίθεται να προσχωρήσει σε ομαδική σύμβαση unit-linked μπορεί να συνιστά αθέμιτη εμπορική πρακτική, κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 4, της οδηγίας 2005/29, και, ειδικότερα, να χαρακτηριστεί ως παραπλανητική παράλειψη κατά την έννοια του άρθρου 7 της οδηγίας αυτής [πρβλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, A κ.λπ. (Συμβάσεις ασφαλίσεως «unit-linked»), C-143/20 και C-213/20, EU:C:2022:118, σκέψη 135].

66 Επομένως, όταν, αφενός, οι συμβατικές πληροφορίες γνωστοποιούνται στον καταναλωτή που προτίθεται να προσχωρήσει στη σύμβαση αυτή μέσω τυποποιημένης σύμβασης καταρτισθείσας από την ασφαλιστική επιχείρηση και, αφετέρου, η τυποποιημένη αυτή σύμβαση παραλείπει, αποκρύπτει ή γνωστοποιεί κατά τρόπο ασαφή, ακατάληπτο ή διφορούμενο τις μνημονευόμενες στη σκέψη 56 της παρούσας απόφασης συμβατικές πληροφορίες, με αποτέλεσμα να μην παρέχεται στον εν λόγω καταναλωτή η δυνατότητα να κατανοήσει τη φύση και τη διάρθρωση του προτεινόμενου ασφαλιστικού προϊόντος, καθώς και τους συνδεόμενους με αυτό κινδύνους, και, ως εκ τούτου, να προβεί, εν πλήρει γνώσει της κατάστασης, σε τεκμηριωμένη επιλογή του ασφαλιστικού προϊόντος που ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες του, η εμπορική αυτή πρακτική μπορεί να χαρακτηριστεί ως παραπλανητική παράλειψη κατά την έννοια του άρθρου 7 της οδηγίας 2005/29, και συνιστά, ως εκ τούτου, δυνάμει του άρθρου 5, παράγραφος 4, της οδηγίας αυτής, αθέμιτη εμπορική πρακτική.

67 Συνεπώς, από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι, υπό την επιφύλαξη των εξακριβώσεων στις οποίες οφείλουν να προβαίνουν τα εθνικά δικαστήρια ως προς το αν πληρούνται οι προϋποθέσεις που εκτίθενται στην προηγούμενη σκέψη, η κατάρτιση, από ασφαλιστική επιχείρηση, τυποποιημένης ομαδικής σύμβασης unit-linked, η οποία δεν παρέχει στον καταναλωτή τη δυνατότητα να κατανοήσει τη φύση και τη διάρθρωση του προτεινόμενου ασφαλιστικού προϊόντος καθώς και τους συνδεόμενους με αυτό κινδύνους, μπορεί να συνιστά «αθέμιτη εμπορική πρακτική», κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/29.

68 Όσον αφορά, κατά τρίτον και τέλος, τον καταλογισμό της ευθύνης για μια τέτοια αθέμιτη εμπορική πρακτική στην ασφαλιστική επιχείρηση, στην επιχείρηση-λήπτρια της ασφάλισης ή σε αμφότερους τους επαγγελματίες αυτούς, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, υπό το πρίσμα του ορισμού της έννοιας του «εμπορευομένου» του άρθρου 2, στοιχείο β′, της οδηγίας 2005/29, ορισμού ο οποίος υπομνήσθηκε στη σκέψη 53 της παρούσας απόφασης, η εν λόγω οδηγία

τυγχάνει εφαρμογής σε περίπτωση που οι εμπορικές πρακτικές ενός επιχειρηματία εφαρμόζονται από άλλη επιχείρηση, η οποία ενεργεί στο όνομα και/ή για λογαριασμό του πρώτου επιχειρηματία, με αποτέλεσμα οι διατάξεις της εν λόγω οδηγίας να μπορούν, υπό ορισμένες περιστάσεις, να αντιταχθούν τόσο στον συγκεκριμένο επιχειρηματία όσο και στην άλλη επιχείρηση, εφόσον αμφότεροι ανταποκρίνονται στον ορισμό του «εμπορευομένου» (απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2013, RLvS, C-391/12, EU:C:2013:669, σκέψη 38).

69 Εν προκειμένω, όπως προκύπτει ιδίως από τις εκτιμήσεις που εκτίθενται στις σκέψεις 54, 57 και 59 της παρούσας απόφασης, αφενός, στο πλαίσιο της διαδικασίας προσχώρησης των καταναλωτών σε ομαδική σύμβαση unit-linked, τόσο η ασφαλιστική επιχείρηση όσο και η επιχείρηση-λήπτρια της ασφάλισης ανταποκρίνονται στον ορισμό του εμπορευομένου κατά την έννοια της οδηγίας 2005/29. Αφετέρου, οι επαγγελματίες αυτοί είναι αμφότεροι ατομικώς υπεύθυνοι για την ορθή εκπλήρωση της προσυμβατικής υποχρέωσης γνωστοποίησης πληροφοριών που προβλέπει το άρθρο 36, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/83 υπέρ του καταναλωτή ο οποίος προσχωρεί σε αυτή τη ομαδική σύμβαση unit-linked, τούτο δε για το τμήμα της υποχρεώσεως που οφείλουν να εκπληρώσουν.

70 Επομένως, όταν η αθέμιτη εμπορική πρακτική συνίσταται στο γεγονός ότι η ασφαλιστική επιχείρηση κατάρτισε κατά τρόπο παραπλανητικό την τυποποιημένη ομαδική σύμβαση unit-linked, η οποία διαβιβάσθηκε σε εύθετο χρόνο στον καταναλωτή πριν από την προσχώρησή του στην εν λόγω σύμβαση ομαδικής ασφάλισης, η συγκεκριμένη επιχείρηση πρέπει, κατ' αρχήν, να θεωρηθεί υπεύθυνη για μια τέτοια πρακτική.

71 Τούτο ισχύει υπό την επιφύλαξη της ενδεχόμενης ευθύνης της επιχείρησης-λήπτριας της ασφάλισης λόγω άλλων αθέμιτων εμπορικών πρακτικών σχετιζόμενων άμεσα με τη διαδικασία προσχώρησης του καταναλωτή στην ομαδική σύμβαση unit-linked, όπως πρακτικών οι οποίες μπορεί να συνίστανται είτε στην παράλειψη παροχής συμπληρωματικών ειδικών πληροφοριών κατά την έννοια της σκέψης 57 της παρούσας απόφασης, όσον αφορά, μεταξύ άλλων, τις χρηματοοικονομικές πτυχές της επένδυσης που περιλαμβάνεται στο ασφαλιστικό προϊόν και τους συνδεόμενους με αυτό κινδύνους, τις οποίες η επιχείρηση αυτή, υπό την ιδιότητά της ως ασφαλιστικού διαμεσολαβητή, κατά την έννοια της οδηγίας 2002/92, υποχρεούται να διαβιβάσει στον καταναλωτή, είτε στη μη τήρηση της προθεσμίας διαβίβασης της τυποποιημένης ομαδικής σύμβασης unit-linked στον καταναλωτή κατά την έννοια της σκέψης 58 της παρούσας απόφασης.

72 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/29 έχει την έννοια ότι μπορεί να συνιστά «αθέμιτη εμπορική πρακτική», κατά την έννοια της διάταξης αυτής, η εκ μέρους ασφαλιστικής επιχείρησης κατάρτιση τυποποιημένης ομαδικής σύμβασης unit-linked η οποία δεν παρέχει τη δυνατότητα στον καταναλωτή που προσχωρεί στην εν λόγω σύμβαση ομαδικής ασφάλισης κατόπιν πρότασης μιας δεύτερης επιχείρησης, λήπτριας της ασφάλισης, να κατανοήσει τη φύση και τη διάρθρωση του προτεινόμενου ασφαλιστικού προϊόντος και τους συνδεόμενους με αυτό κινδύνους, καθώς και ότι η εν λόγω ασφαλιστική επιχείρηση πρέπει να θεωρηθεί υπεύθυνη για τη συγκεκριμένη αθέμιτη εμπορική πρακτική.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

73 Από την απόφαση περί παραπομπής, όπως συνοψίσθηκε στις σκέψεις 30 έως 32 της παρούσας απόφασης, συνάγεται ότι, με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν, λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας

2005/29, από το οποίο προκύπτει κατά τη γνώμη του ότι η διαπίστωση του αθέμιτου χαρακτήρα μιας εμπορικής πρακτικής δεν επηρεάζει άμεσα το κύρος της σύμβασης, μια ερμηνεία του πολωνικού δικαίου, σύμφωνα με την οποία ο καταναλωτής έχει το δικαίωμα να ζητήσει την ακύρωση σύμβασης της οποίας η σύναψη είναι αποτέλεσμα αθέμιτης εμπορικής πρακτικής, μπορεί να θεωρηθεί ως αναλογική κύρωση κατά την έννοια του άρθρου 13 της ως άνω οδηγίας.

74 Κατά τη νομολογία που υπομνήσθηκε στη σκέψη 48 της παρούσας απόφασης, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, με το ερώτημα αυτό, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2005/29, σε συνδυασμό με το άρθρο 13 της οδηγίας, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε ερμηνεία του εθνικού δικαίου η οποία παρέχει στον καταναλωτή που συνεβλήθη σε σύμβαση της οποίας η σύναψη είναι αποτέλεσμα αθέμιτης εμπορικής πρακτικής εκ μέρους επαγγελματία το δικαίωμα να ζητήσει την ακύρωση της σύμβασης αυτής.

75 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο εν λόγω ερώτημα, πρέπει να κριθεί, κατ' αρχάς, αν το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής απαγορεύει στα κράτη μέλη να παρέχουν στους καταναλωτές το δικαίωμα αυτό ως κύρωση για την ύπαρξη αθέμιτης εμπορικής πρακτικής και, εν συνεχεία, σε περίπτωση αρνητικής απάντησης, να καθοριστεί αν η ακύρωση της σύμβασης μπορεί να θεωρηθεί ως κύρωση αποτελεσματική, αναλογική και αποτρεπτική, κατά την έννοια του άρθρου 13 της εν λόγω οδηγίας.

76 Σε σχέση, κατά πρώτο λόγο, με την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, της ίδιας οδηγίας, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, προκειμένου να ερμηνευθεί διάταξη του δικαίου της Ένωσης, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνον το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο αυτή εντάσσεται και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος [απόφαση της 26ης Απριλίου 2022, Landespolizeidirektion Steiermark (Μέγιστο χρονικό διάστημα διενέργειας ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα), C-368/20 και C-369/20, EU:C:2022:298, σκέψη 56].

77 Όσον αφορά, πρώτον, το γράμμα της εν λόγω διάταξης, από την ίδια τη διατύπωσή της προκύπτει ότι, ελλείψει εναρμόνισης σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης των γενικών πτυχών του δικαίου των συμβάσεων, το κύρος των συμβάσεων διέπεται από το εθνικό δίκαιο (πρβλ. απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 2021, Stichting Waternet, C-922/19, EU:C:2021:91, σκέψεις 42 και 45).

78 Όσον αφορά, δεύτερον, το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η εν λόγω διάταξη, αφενός, η αιτιολογική σκέψη 9 της οδηγίας 2005/29 αναφέρει σαφώς ότι η οδηγία εφαρμόζεται με την επιφύλαξη όχι μόνον των εθνικών κανόνων που αφορούν το δίκαιο των συμβάσεων, αλλά και των επιμέρους ενδίκων βοηθημάτων εκ μέρους ατόμων που έχουν υποστεί ζημία από αθέμιτη εμπορική πρακτική.

79 Αφετέρου, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η οδηγία αυτή προβλέπει απλώς, στο άρθρο 5, παράγραφος 1, ότι «απαγορεύονται» οι αθέμιτες εμπορικές πρακτικές και αφήνει στα κράτη μέλη την ευχέρεια να επιλέξουν τα εθνικά μέτρα που έχουν ως σκοπό την αντιμετώπιση των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών, σύμφωνα με τα άρθρα 11 και 13 της ίδιας οδηγίας, υπό την προϋπόθεση ότι πρόκειται για μέτρα κατάλληλα και αποτελεσματικά και ότι οι κυρώσεις που προβλέπονται με αυτά είναι αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές (απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2018, Bankia, C-109/17, EU:C:2018:735, σκέψη 31 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

80 Το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι, μολονότι το άρθρο 11 της οδηγίας απλώς υποχρεώνει τα κράτη μέλη να μεριμνούν ώστε να υπάρχουν κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα για την καταπολέμηση αθέμιτων εμπορικών πρακτικών, τα μέσα αυτά μπορούν ωστόσο να συνίστανται στην άσκηση ενδίκου βοηθήματος κατά των πρακτικών αυτών, με σκοπό την παύση τους (πρβλ. απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2018, Bankia, C-109/17, EU:C:2018:735, σκέψη 42).

81 Όσον αφορά, τρίτον, τον σκοπό της οδηγίας 2005/29, αυτός έγκειται στη διασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών και, προς τούτο, στη διασφάλιση της αποτελεσματικής καταπολέμησης των αθέμιτων πρακτικών, προς το συμφέρον των καταναλωτών (πρβλ. απόφαση της 16ης Απριλίου 2015, UPC Magyarország, C-388/13, EU:C:2015:225, σκέψεις 32 και 51).

82 Επομένως, από τη γραμματική, τη συστηματική και την τελολογική ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2005/29 προκύπτει ότι η διάταξη αυτή δεν απαγορεύει στα κράτη μέλη να παρέχουν στον καταναλωτή που συνεβλήθη σε σύμβαση της οποίας η σύναψη είναι αποτέλεσμα αθέμιτης εμπορικής πρακτικής το δικαίωμα να ζητήσει την ακύρωση της σύμβασης αυτής, υπό την προϋπόθεση ότι μια τέτοια κύρωση είναι αποτελεσματική, αναλογική και αποτρεπτική, κατά την έννοια του άρθρου 13 της εν λόγω οδηγίας.

83 Η ως άνω ερμηνεία δεν αναιρείται από το γεγονός ότι η οδηγία 2019/2161 προσέθεσε στην οδηγία 2005/29 ένα νέο άρθρο 11α, το οποίο ορίζει, στην παράγραφο 1, ότι «οι καταναλωτές που έχουν υποστεί βλάβη από αθέμιτες εμπορικές πρακτικές έχουν πρόσβαση σε αναλογικά και αποτελεσματικά μέσα έννομης προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας αποζημίωσης για την πρόκληση ζημιών στον καταναλωτή και, κατά περίπτωση, […] καταγγελίας της σύμβασης», διευκρινίζοντας ταυτόχρονα, στην παράγραφο 2, ότι δεν θίγεται η «εφαρμογή άλλων μέσων έννομης προστασίας που είναι διαθέσιμα στους καταναλωτές βάσει του […] εθνικού δικαίου».

84 Πράγματι, πέραν του ότι η προθεσμία μεταφοράς της οδηγίας 2019/2161 στο εσωτερικό δίκαιο έληξε στις 28 Νοεμβρίου 2021 και, ως εκ τούτου, το εν λόγω άρθρο 11α δεν είναι κρίσιμο για την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, και του άρθρου 13 της οδηγίας 2005/29 στην υπό κρίση υπόθεση, η προσθήκη του στην οδηγία 2005/29 επιβεβαιώνει εν πάση περιπτώσει ότι επιτρεπόταν και εξακολουθεί να επιτρέπεται στα κράτη μέλη να προβλέπουν άλλα μέσα έννομης προστασίας υπέρ των καταναλωτών που θίγονται από αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, μεταξύ των οποίων και μέσα έννομης προστασίας με τα οποία ο καταναλωτής δικαιούται να ζητήσει την ακύρωση σύμβασης της οποίας η σύναψη είναι αποτέλεσμα τέτοιας πρακτικής.

85 Σε σχέση, κατά δεύτερο λόγο, με τον αποτελεσματικό, αναλογικό και αποτρεπτικό χαρακτήρα, κατά την έννοια του άρθρου 13 της οδηγίας, μιας κύρωσης συνιστάμενης στην ακύρωση της σύμβασης, το Δικαστήριο έχει υπογραμμίσει, αφενός, ότι εναπόκειται αποκλειστικώς στα εθνικά δικαστήρια να εκτιμούν, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των περιστάσεων οι οποίες χαρακτηρίζουν τις υποθέσεις των οποίων επιλαμβάνονται, αν το σύστημα κυρώσεων εις βάρος των επαγγελματιών που χρησιμοποιούν αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, το οποίο προβλέπουν τα κράτη μέλη σύμφωνα με τη νομολογία που υπομνήσθηκε στη σκέψη 79 της παρούσας απόφασης, συνάδει με τις απαιτήσεις της οδηγίας και, ειδικότερα, με την αρχή της αναλογικότητας (πρβλ. απόφαση της 16ης Απριλίου 2015, UPC Magyarország, C-388/13, EU:C:2015:225, σκέψεις 58 και 59, καθώς και, κατ' αναλογίαν, απόφαση της 5ης Μαρτίου 2020, OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, σκέψη 27).

86 Αφετέρου, το Δικαστήριο έχει κρίνει, προκειμένου να παράσχει διευκρινίσεις ώστε να καθοδηγήσει τα εθνικά δικαστήρια κατά την εκτίμηση αυτή, ότι η κύρωση της ακυρότητας της σύμβασης ανταποκρίνεται, κατ' αρχήν, στις απαιτήσεις της αποτελεσματικότητας, της αναλογικότητας και της αποτροπής τις οποίες θέτει μια διάταξη ανάλογη προς το άρθρο 13 της οδηγίας 2005/29 (πρβλ. απόφαση της 5ης Μαρτίου 2020, OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, σκέψεις 25, 26, 29 και 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

87 Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει επίσης να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει αποφανθεί, όσον αφορά τις εμπορικές πρακτικές που συνδέονται με την προσχώρηση των καταναλωτών σε ομαδικές συμβάσεις unit-linked, όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, ότι, μολονότι η οδηγία 2002/83 δεν επιτάσσει να συνεπάγεται η πλημμελής εκπλήρωση της προσυμβατικής υποχρέωσης γνωστοποίησης πληροφοριών που προβλέπεται στο άρθρο της 36, παράγραφος 1, την ακυρότητα ή το ανίσχυρο ομαδικής σύμβασης unit-linked ή της δήλωσης προσχώρησης σε αυτήν, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν, παρά ταύτα, να εκτιμούν αν, λαμβανομένης υπόψη της κεφαλαιώδους σημασίας που έχουν οι μνημονευόμενες στη σκέψη 56 της παρούσας απόφασης συμβατικές πληροφορίες για τη διαμόρφωση της βούλησης του καταναλωτή να προσχωρήσει στη σύμβαση αυτή, η πλημμελής εκπλήρωση της εν λόγω υποχρέωσης πληροφόρησης δύναται να καταστήσει ελαττωματική τη συναίνεσή του να δεσμευθεί από τη σύμβαση [πρβλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, A κ.λπ. (Συμβάσεις ασφαλίσεως «unit-linked»), C-143/20 και C-213/20, EU:C:2022:118, σκέψεις 125 και 126].

88 Υπό τις συνθήκες αυτές, το δικαίωμα του καταναλωτή να ζητήσει την ακύρωση σύμβασης της οποίας η σύναψη είναι αποτέλεσμα αθέμιτης εμπορικής πρακτικής, συνιστάμενης στην κατάρτιση τυποποιημένης ομαδικής σύμβασης unit-linked η οποία δεν παρέχει στον εν λόγω καταναλωτή τη δυνατότητα να κατανοήσει τη φύση και τη διάρθρωση του ασφαλιστικού προϊόντος και των κινδύνων που συνδέονται με αυτό, αποτελεί κύρωση αποτελεσματική, αναλογική και αποτρεπτική κατά την έννοια του άρθρου 13 της οδηγίας 2005/29, ζήτημα το οποίο εναπόκειται εν πάση περιπτώσει στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των κρίσιμων περιστάσεων της εξεταζόμενης υπόθεσης.

89 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2005/29, σε συνδυασμό με το άρθρο 13 της οδηγίας, έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε ερμηνεία του εθνικού δικαίου η οποία παρέχει στον καταναλωτή που συνεβλήθη σε σύμβαση της οποίας η σύναψη είναι αποτέλεσμα αθέμιτης εμπορικής πρακτικής εκ μέρους επαγγελματία το δικαίωμα να ζητήσει την ακύρωση της σύμβασης αυτής.

Επί του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος

90 Το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα υποβάλλεται μόνο για την περίπτωση καταφατικής απάντησης στο τρίτο ερώτημα. Επομένως, λαμβανομένης υπόψη της απάντησης που δόθηκε στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο τέταρτο ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

91 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (ένατο τμήμα) αποφαίνεται:

1) **Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2005, για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές στην εσωτερική αγορά και για την τροποποίηση της οδηγίας 84/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου, των οδηγιών 97/7/ΕΚ, 98/27/ΕΚ και 2002/65/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (οδηγία για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές)**

   έχει την έννοια ότι:

   μπορεί να συνιστά «αθέμιτη εμπορική πρακτική», κατά την έννοια της διάταξης αυτής, η εκ μέρους ασφαλιστικής επιχείρησης κατάρτιση τυποποιημένης σύμβασης ομαδικής ασφάλισης ζωής μεταβλητού κεφαλαίου συνδεόμενης με επενδυτικά κεφάλαια η οποία δεν παρέχει τη δυνατότητα στον καταναλωτή που προσχωρεί στην εν λόγω σύμβαση ομαδικής ασφάλισης κατόπιν πρότασης μιας δεύτερης επιχείρησης, λήπτριας της ασφάλισης, να κατανοήσει τη φύση και τη διάρθρωση του προτεινόμενου ασφαλιστικού προϊόντος και τους συνδεόμενους με αυτό κινδύνους, καθώς και ότι η εν λόγω ασφαλιστική επιχείρηση πρέπει να θεωρηθεί υπεύθυνη για τη συγκεκριμένη αθέμιτη εμπορική πρακτική.

2) **Το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2005/29, σε συνδυασμό με το άρθρο 13 της οδηγίας αυτής,**

   έχει την έννοια ότι:

   δεν αντιτίθεται σε ερμηνεία του εθνικού δικαίου η οποία παρέχει στον καταναλωτή που συνεβλήθη σε σύμβαση της οποίας η σύναψη είναι αποτέλεσμα αθέμιτης εμπορικής πρακτικής εκ μέρους επαγγελματία το δικαίωμα να ζητήσει την ακύρωση της σύμβασης αυτής.

(υπογραφές)